

Το πνεύμα της Κλινικής Βαλτή: Τότε, τώρα και μετά

Χαρίσιος Μπουντούλας

Καθηγητής Παθολογίας / Καρδιολογίας και Φαρμακευτικής (Ομότιμος)

The Ohio State University

Διευθυντής Κέντρου Κλινικής Έρευνας

Πρόεδρος Επιστημονικού Συμβουλίου Ιδρύματος Ιατροβιολογικών Ερευνών

Ακαδημίας Αθηνών

Εικόνα 1

"Γενεά και γενεά
επαινέσει τα έργα σου..."

Ψαλμός 144, στ.4

Ο αείμνηστος Καθηγητής Δημήτριος Βαλτής υπήρξε Διευθυντής της Α΄ Παθολογικής Κλινικής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης από το 1961 έως το 1973, οπότε πέθανε ξαφνικά σε ηλικία 57 ετών, δηλαδή κράτησε τη διεύθυνση αυτής της, όπως αποδείχθηκε, λαμπρής μονάδος για 12 περίπου χρόνια. Ωστόσο, το διάστημα αυτό ήταν αρκετό για να δημιουργήσει μία αξιοσημείωτη παράδοση, αυτήν την οποία γιορτάζουμε σήμερα. Η Α΄ Παθολογική Κλινική τότε, όπως και σήμερα, στεγαζόταν στο Νοσοκομείο ΑΧΕΠΑ. Η συνέχεια όμως της «Κλινικής Βαλτή» θεωρείται η Β΄ Προπαιδευτική Παθολογική Κλινική που ιδρύθηκε το 1973 υπό τη διεύθυνση του Καθηγητού Πάνου Μεταξά, συστεγάσθηκε με την Α΄ Παθολογική Κλινική από το 1973 μέχρι το 1976 και στη συνέχεια εγκαταστάθηκε οριστικά,

συμπεριλαμβάνοντας αρκετά από τα στελέχη της Κλινικής Βαλτή, στο Ιπποκράτειο Νοσοκομείο, όπου λειτουργεί σήμερα. Η Β΄ Προπαιδευτική Παθολογική Κλινική επί σειρά ετών διηύθυναν και διευθύνουν καθηγητές άμεσα μαθητές του Βαλτή ή έχοντας ανατραφεί με το πνεύμα Βαλτή (Μεταξάς, Σινάκος, Παπαδημητρίου, Ζαμπούλης, Καραγιάννης).

Στη σύντομη αυτή παρέμβασή μου δε θα ασχοληθώ με τα κτίρια, τους θαλάμους, τα Εργαστήρια κλπ, αλλά θα προσπαθήσω να περιγράψω και να αποτυπώσω, όσο μπορώ πιο αντικειμενικά το «πνεύμα» που υπήρχε στην Κλινική Βαλτή. Αυτό είναι κάπως επικίνδυνο, γιατί, όπως γράφει ο Θουκυδίδης στον Επιτάφιο του Περικλέους, «όποιος από δική του πείρα κατέχει τα πράγματα, μπορεί να νομίσει ότι παρουσιάζονται κατώτερα από ό,τι πραγματικά είναι.

Αντίθετα πάλι, όποιος δεν τα γνωρίζει, πιθανόν να νομίζει πως λέγονται υπερβολές. Συνήθως, ο άνθρωπος από τη φύση του ανέχεται να ακούει για άλλους, μόνο όσα και ο ίδιος μπορεί να κάνει». Παρά ταύτα, θα προσπαθήσω να είμαι αντικειμενικός, έστω κι αν από μερικούς θεωρηθεί ότι είμαι υπερβολικός ή από άλλους ότι υποεκτιμώ τα γεγονότα.

Ο Καθηγητής Βαλτής υπήρξε ο Ακαδημαϊκός δάσκαλος, ο Ιατρός και ο Ηγέτης, ο προσηλωμένος στην ουσία του καθήκοντος, δίχως επιδιώξεις ισχυρής προβολής των πράξεών του, ικανοποιημένος από την καθημερινή δράση, που την υπαγόρευε η ευσυνειδησία προς το καθήκον του.

Ως ακαδημαϊκός δάσκαλος, όταν δίδασκε είτε στο αμφιθέατρο είτε στο κρεβάτι του ασθενούς, είχε τη φλόγα μέσα του, δίδασκε με πάθος και «φανατισμό» προσπαθώντας να μεταδώσει όχι μόνο τη γνώση αλλά κυρίως το δικό του ενθουσιασμό στους μαθητές του. Η διδασκαλία του δεν τελείωνε με το μάθημα ή με την επίσκεψη αλλά συνεχιζόταν με διάφορα ερεθίσματα προς τους μαθητές του, με την ευρεία έννοια, που τους προέτρεπαν για μάθηση και παραγωγικότητα καθ' όλο το 24ωρο. Είχε ένα αίσθημα υψηλής ευθύνης για τους φοιτητές του, που δεν μπορούσε καμία δύναμη, ακόμα κι η αρρώστια να την αναστείλει. Δεν είναι τυχαίο ότι οι τότε φοιτητές του αυτό το αναγνωρίζουν ακόμη και σήμερα, παρά τα 35 χρόνια που μεσολάβησαν. Ο Καθηγητής μας όμως είχε και απαιτήσεις από αυτούς και δε συμβιβαζόταν με τίποτα σε θέματα που είχαν σχέση με τη μάθηση και την αξιοκρατία. Στις εξετάσεις του ήταν πάντα δίκαιος και σε αυτές, εκτός από τον εξεταζόμενο,

υπήρχαν πάντα ως μάρτυρες μέλη από το προσωπικό της κλινικής του και από άλλους φοιτητές, ώστε να εξασφαλίζεται το αδιάβλητο, με αποτέλεσμα ο αδιάβαστος πάντα να κόβεται και ο διαβασμένος πάντοτε να επιβραβεύεται.

Ως ιατρός, όπως είχε πει ο Stephen Paget, πίστευε πως η εργασία του αποτελεί θεϊκό λειτούργημα: «αν η ζωή του ιατρού δεν μπορεί να είναι θεϊκό λειτούργημα, τότε καμία ζωή δεν είναι λειτούργημα και τίποτα δεν είναι θεϊκό». Η επίσκεψη στους θαλάμους των ασθενών ήταν ιεροτελεστία. Φυσικά, αυτό πρέπει πάντοτε να γίνεται, αφού εκείνη τη στιγμή λαμβάνονται αποφάσεις για την υγεία αλλά και τη ζωή των συνανθρώπων μας.

Ως ηγέτης είχε μία μοναδική διορατικότητα για τις προοπτικές που ανοίγονταν στο μέλλον, εξαιρετική ικανότητα να ξεχωρίζει το ουσιώδες από το επουσιώδες και μία πολύ μεγάλη αποφασιστικότητα στις επιλογές του.

Ο Καθηγητής Βαλτής πάντα επεδίωκε η Κλινική του να διαθέτει την πιο σύγχρονη τεχνολογία της εποχής, πίστευε όμως ακράδαντα ότι η τύχη του μέλλοντος μιας Κλινικής εξαρτάται κυρίως από το ανθρώπινο δυναμικό της, από τους άνδρες και τις γυναίκες που εργάζονται στο χώρο της και από τα ιδανικά που εκείνοι ασπάζονται και διδάσκουν. Γι αυτούς τους λόγους στην Κλινική του υπήρχε υψηλό φρόνημα, πνεύμα ευγενούς άμιλλας, ενθουσιασμός, συνεχής δράση και δίψα για μάθηση. Τα στελέχη της Κλινικής του δούλευαν ακατάπαυστα, χωρίς παράπονο και πολλές φορές χωρίς μισθό, δίπλα στο κρεβάτι του ασθενούς ή στα εργαστήρια. Εφημέρευαν κάθε δεύτερη ή τρίτη μέρα, ενώ πολλά από αυτά για πολλά χρόνια έμεναν μέσα στο Νοσοκομείο. Η ευγενής άμιλλα και δίψα για μάθηση τους έκανε να διαβάζουν εντατικά παντού και όλες τις ώρες. Κάθε τι που τους ανέθεταν να κάνουν δεν το θεωρούσαν υποχρεωτική υπηρεσία, αλλά μία ευκαιρία για μάθηση. Τα στελέχη της Κλινικής του πίστευαν πως είχαν όχι μόνο την ευκαιρία αλλά και το μοναδικό προνόμιο να συμβάλουν ουσιαστικά στη μόρφωση των ιατρών του μέλλοντος και στην πρόοδο της Ιατρικής Επιστήμης γενικά. Επιπλέον, πίστευαν πως είχαν το υψηλό καθήκον να θεραπεύουν τους βαριά ασθενείς που παραπέμπονταν από όλα τα μέρη της Ελλάδος για να βρουν την υγεία τους. Υπήρχε στον κόσμο αυτό βαθιά η πίστη ότι η απασχόληση στην Κλινική δεν ήταν μόνο δουλειά, αλλά και αποστολή. Σπεύδω όμως να διευκρινίσω ότι όλα αυτά δεν αποτελούσαν εμπόδιο να στερηθούν τις μικροαπολαύσεις της

ζωής και το «σχετικό καλαμπούρι», τα οποία άλλωστε επεδίωκαν, ποτέ όμως εις βάρος της δουλειάς τους.

Με αυτό το πνεύμα και τη νοοτροπία φυσικό ήταν να υπάρξουν σημαντικές επιτυχίες για την εποχή εκείνη, οι οποίες όχι μόνο έδιναν δυναμική ενέργεια για τη συνέχιση του έργου, αλλά και σταθερές βάσεις για μεγαλύτερη πρόοδο. Ήταν η Κλινική στην οποία λειτούργησε για πρώτη φορά στη Βόρειο Ελλάδα τεχνητός νεφρός στις αρχές του 1960, και όπου σε συνεργασία με την Α΄ Χειρουργική Κλινική έγινε η πρώτη επιτυχής μεταμόσχευση νεφρού στην Ελλάδα το 1967. Από την Κλινική αυτή άρχισαν το 1973 στη Θεσσαλονίκη οι αγγειογραφίες των στεφανιαίων αρτηριών, οι ηλεκτροφυσιολογικές μελέτες κ.ά. Επίσης, σε συνεργασία με τον Καθηγητή Δ. Λαζαρίδη έγιναν στη Θεσσαλονίκη οι πρώτες εγχειρήσεις επαναιμάτωσης του μυοκαρδίου, δηλαδή bypass, το 1973.

Στην Κλινική Βαλτή έγιναν οι πρώτες αγγειογραφίες για τη διάγνωση της στένωσης των νεφρικών αρτηριών, μελετήθηκαν και χειρουργήθηκαν για πρώτη φορά ασθενείς με αλδοστερονισμό και φαιοχρωμοκύττωμα.

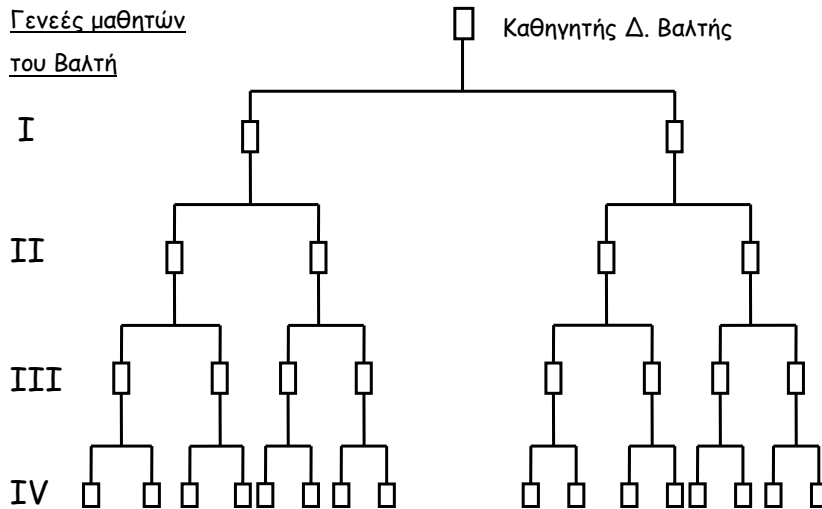
Το βιβλίο Εσωτερικής Παθολογίας που είχε γραφεί υπό την εποπτεία του Καθηγητή Βαλτή στο τέλος της δεκαετίας του 1960 και αρχές της δεκαετίας του 1970 από τα στελέχη της Κλινικής του, υπήρξε πολύτιμο για την εκπαίδευση χιλιάδων ιατρών και φοιτητών της Ιατρικής, τουλάχιστον για μία εικοσαετία. Το έργο αυτό αποτελούσε τη βάση όχι μόνο για τις εξετάσεις ειδικότητας στην Εσωτερική Παθολογία, αλλά και για τις απαραίτητες εξετάσεις, το ECFMG, προκειμένου κάποιος να γίνει δεκτός σε Νοσοκομείο των ΗΠΑ.

Ο κύριος λόγος που γίνονταν όλα αυτά ήταν το γεγονός ότι στην κλινική υπήρχαν πρότυπα προς μίμηση, με πρωτοπόρο βέβαια τον ίδιο τον αείμνηστο Καθηγητή Δημήτριο Βαλτή. Αυτός είχε εμφυσήσει αυτό το «πνεύμα» και αυτός ήταν ο ήρωας που όλοι έβλεπαν με θαυμασμό. Στα στελέχη της Κλινικής του έδινε, όπως ανέφερα και πιο πάνω, όχι μόνο το ερέθισμα αλλά και την ευκαιρία να επιτύχουν το μέγιστο των δυνατοτήτων τους. Αλλά ήξερε πως και η αντοχή έχει τα όριά της και με τη διορατικότητα που τον διέκρινε, έβλεπε πότε έπρεπε να σταματήσει τις περαιτέρω απαιτήσεις από τα στελέχη αυτά. Οι συνεργάτες του τού απέδιδαν τον δέοντα σεβασμό, εκείνος όμως ποτέ δεν ανεχόταν δουλοπρέπεια και κολακείες από

αυτά. Είχε εμπνεύσει τους νεότερους και αυτοί με τη σειρά τους τον αποδέχονταν ως ηγέτη, ως μεγάλο κλινικό και ως δάσκαλο τους χωρίς καμία αμφιβολία. Όλοι τον έβλεπαν ως πρότυπο και ενδόμυχα ήθελαν κάποτε να του μοιάσουν. Στη σταδιοδρομία τους, το προηγούμενο του δασκάλου τους αποτελούσε για αυτούς τη δική τους «μακρινή Ιθάκη» (για να θυμηθούμε τους παραβολικούς στίχους του Καβάφη).

Ήταν λοιπόν το πνεύμα αυτό που δημιούργησε την τότε Κλινική Βαλτή και εξακολουθεί και σήμερα να δημιουργεί και όχι ο τεχνικός εξοπλισμός. Το πνεύμα του Βαλτή που δημιουργήθηκε τότε δεν χάθηκε με το θάνατό του, αλλά κληρονομήθηκε στους μαθητές του. Δεν είναι συμπτωματικό ότι όλα σχεδόν τα στελέχη της Κλινικής του έφθασαν στην ανώτατη Ακαδημαϊκή βαθμίδα σε Ιατρικές Σχολές της Ελλάδας και του εξωτερικού. Μαθητές του, εξάλλου, αποτέλεσαν τον πυρήνα για την ανάπτυξη νέων Ιατρικών Σχολών της χώρας, ήταν πρωτοπόροι στην ανάπτυξη Κέντρων μεταμοσχεύσεων μυελού στη χώρα μας, αποτελούν βασικά στελέχη σε σύγχρονα Κέντρα Ιατροβιολογικών Ερευνών στην Ακαδημία Αθηνών και στη Θεσσαλονίκη. Μαθητές της Κλινικής του έγιναν Διευθυντές σε πολλές παθολογικές κλινικές Νοσοκομείων της χώρας, όπου με στοργή νοσήλευσαν χιλιάδες ασθενών. Μαθητές του στελέχωσαν και διηύθυναν αιματολογικά και βιοχημικά Εργαστήρια σε μεγάλα Νοσοκομεία και άλλα Ιδρύματα της χώρας. Τελικά, όλοι αυτοί μετέδωσαν και μεταδίδουν το πνεύμα του δασκάλου τους σε πολλούς νεότερους συναδέλφους. Θα μπορούσε κανείς, με βάση τα δεδομένα αυτά, να σχηματίσει ένα πραγματικό «γενεαλογικό δέντρο» στο οποίο θα συμπεριλαμβάνονταν οι πολλές γενεές των ιατρών που εμπνεύστηκαν από το παράδειγμά του, τόσο κατά τη διάρκεια της ζωής του, όσο και μετά το θάνατό του (Σχήμα 1).

Το πνεύμα της Κλινικής Βαλτή
"Γενεαλογικό Δένδρο"

Εδώ ισχύει αυτό που είχε πει ο Henry B. Adams: «ο δάσκαλος δημιουργεί για την αιωνιότητα· ποτέ δεν μπορεί να ξέρει κανείς πού σταματά η επιρροή του». Πράγματι, ο Καθηγητής Βαλτής δημιούργησε για την αιωνιότητα. Αυτό το πνεύμα, η παρούσα αλλά και οι επερχόμενες γενεές έχουν υποχρέωση να το διατηρήσουν και να το μεταδώσουν, και αυτό όχι με λόγια, αλλά με ζωντανό παράδειγμα, όπως ακριβώς το απέκτησαν. Επειδή αντίθετα με ό,τι συμβαίνει με τα υλικά αγαθά που όταν τα δίνεις ελαττώνονται, οι πνευματικές αξίες όταν μεταδίδονται δε χάνονται αλλά πολλαπλασιάζονται.

Συνοψίζοντας, θα ήθελα να τονίσω και πάλι ότι το πνεύμα που ο Βαλτής κληροδότησε στους μαθητές του αποτέλεσε την κινητήρια δύναμη δημιουργίας για πολλά χρόνια στο παρελθόν. Αλλά εξακολουθεί να αποτελεί ακόμα και σήμερα μία κινητήρια δύναμη δημιουργίας και, θέλω να πιστεύω, θα εξακολουθήσει να συνιστά μία δύναμη δημιουργίας και στο μέλλον. Περιπτώ να τονίσω πως για να μην υπάρξει στασιμότητα ή ακόμη και οπισθοδρόμηση, οι μέλλουσες γενεές θα πρέπει να είναι καλύτερες από την παρούσα. «Αμες δε γεσόμεθα πολλώ κάρωνες».

Κυρίες και κίφιοι, όπως ο Καθηγητής Βαλτής αγωνιζόταν για να δημιουργήσει το μέλλον, έτσι και εμείς οι μαθητές του, όπως είχε πει ο Thomas Marton, «σεβόμαστε τις παραδόσεις μας, αλλά όλοι, άνδρες και

γυναίκες, προσβλέπουμε στο μέλλον. Το παρελθόν δεν εξαρτάται πλέον από εμάς. Από εμάς εξαρτάται μόνο το μέλλον».